

Іван Ліптуга, президент Всесвітнього клубу одеситів

Всесвітній клуб одеситів: новий етап, нова стратегія

Всесвітній клуб одеситів пройшов шлях завдовжки у 35 років. Ми пережили розпад СРСР, кризи, революції, війни, зміну епох. Ми втратили нашого засновника – Михайла Жванецького, людину, яка однією фразою створила те, чого не було ніде у світі: «Одесити всіх країн, єднайтеся!».

Війна, вимушене переселення, ковід та просто час забрали тих, хто від початку був центровою силою клубу, хто притягував до нього як в Одесі, так і за кордоном багатьох відомих одеситів, таких як Валерій Хаїт, Євген Голубовський, Олег Губар, Олег Шашкевич, Борис Литвак, Георгій Голубенко, Анатолій Горбатюк, Микола Голощапов, Йосип Бронз, Аркадій Креймер та багатьох інших.

Сьогодні Одеса знову на переломі. Руйнування. Еміграція. Невизначеність. І саме зараз Всесвітній клуб одеситів потрібен більше, ніж будь-коли, для консолідації одеситів усього світу заради миру в Україні та збереження самобутності нашого міста.

Саме тому ми вирішили, що 2026 рік має стати для клубу роком серйозних змін – і організаційних, і стратегічних. Ми хочемо коротко розповісти вам про них тут, на сторінках альманаху, бо це стосується кожного, хто вважає себе одеситом.

Що змінилося: громадська спілка

Нещодавно, у лютому 2026-го, за рішенням Президентської ради Всесвітній клуб одеситів було перереєстровано. Тепер наша організаційно-правова форма – Громадська спілка «Всесвітній клуб одеситів (ВКО)». Для тих, хто не знайомий

з деталями українського законодавства, пояснимо: громадська спілка – це форма неприбуткової організації, яка дозволяє об'єднувати не лише фізичних осіб, а і юридичних. Тобто організації, компанії, фонди, земляцтва – всі ті структури, які раніше могли лише «дружити» з клубом, тепер можуть стати його повноправними учасниками.

Це не просто юридична формальність. Це принципово нова архітектура. Раніше наш клуб багато років існував у формі «громадської організації», спільноти окремих людей – ентузіастів, патріотів Одеси, небайдужих. Тепер до них можуть долучатися інституції: культурні організації, бізнес-асоціації, земляцтва по всьому світу, навчальні заклади, фонди тощо. Клуб стає не просто клубом – він стає глобальною платформою, як і передбачала сама його назва з дня заснування.

Новий статут передбачає чотири категорії членства: дійсний індивідуальний член (фізична особа з правом голосу), дійсний індивідуальний член (юридична особа з правом голосу), а також асоційовані члени – для фізичних та юридичних осіб. Для дійсних членів передбачена процедура рекомендацій: дві рекомендації від чинних дійсних членів. Крім того, запроваджено спеціальні статуси партнерів: стратегічний, золотий та платиновий – для організацій та меценатів, які підтримують діяльність клубу.

Практично це дає те, що умовна філія ВКО в Нью-Йорку, Ванкувері, Берліні, Афінах чи Тель-Авіві, яка зареєстрована як окрема юридична особа, тепер може бути повноправним членом з правом голосу на генеральній асамблеї. Це перетворює клуб на глобальну мережу з єдиною структурою управління.

Разом із перереєстрацією статуту клубу ми розробили документ, в якому сформулювали місію, бачення, принципи ВКО, стратегію розвитку на найближчі роки, а також «Одеську хартію». Хартія – це моральний договір між поколіннями одеситів, щось на кшталт конституції одеського духу.

Одеська хартія: наші цінності

Преамбула

Ми, одесити світу – ті, хто народився в Одесі, живе в ній чи пов'язаний з нею пам'яттю, любов'ю та відповідальністю, – ухвалюємо цю хартію як моральний договір між поколіннями.

Одеса не належить нам. Ми отримали її в борг від минулого та зобов'язані передати майбутньому не ослабленою.

Ця хартія описує не те, що ми хочемо змінити, а те, що ми зобов'язані зберегти.

1. Хто такий одесит

Одесит – це не походження, а спосіб мислення.

Одеситом є той, хто:

- приймає складність і змішання як силу, а не загрозу;
- визнає всю історію міста – без вилучень і ампутацій;
- живе з іронією, але не з цинізмом;
- не вимагає чистоти ідентичності;
- відчуває місто як живий організм, а не як гасло чи декорацію.

Одеситами були греки та італійці, євреї та українці, росіяни та вірмени, болгары та поляки. Одеситами залишаються їхні діти в Одесі, Нью-Йорку, Тель-Авіві, Берліні, Торонто, Мельбурні. Одеситами стають ті, хто обирає це місто своїм домом.

В Одесі всі свої.

2. Що таке Одеса

а) Портова природа

Одеса – портове місто. Це не економічна функція, а стан свідомості.

Порт сформував:

- відкритість до «іншого» та відсутність страху перед змішанням;
- практичність мислення та торгівельну етику;
- мобільність та адаптивність;
- недовіру до догм і пафосу;
- орієнтацію на результат, а не на декларації.

Море для Одеси – не кордон, а простір свободи. Берег – не край, а точка входу у світ.

Навіть якщо порт як економіка змінюється, портовість як ДНК залишається недоторканною.

б) Свобода як дух

Свобода – первісний стан Одеси. Вона не ідеологічна, а практична:

- свобода вибору і руху;
- свобода торгівлі та слова;
- свобода іронії та ідентичності.

Свобода тут народжена морем і портом, а не політичними деклараціями. Вона старша за будь-яку владу і переживе будь-який режим.

в) Змішання як форма

Одеса ніколи не була і не може бути мононаціональною, мономовною чи одношаровою.

Змішання для нас – не загроза, а джерело сили:

- багатонаціональність;
- багатомовність (одеська мова – це сплав);
- культурна гібридність.

Одеська ідентичність будується не на виключенні («не такі»), а на включенні («всі свої»).

г) Іронія як захист

Гумор та іронія в Одесі – не розвага, а спосіб виживання.

Одеська іронія:

- знімає пафос;
- руйнує хибні ієрархії;
- дозволяє переживати трагедії;
- захищає від фанатизму;
- переводить конфлікт у діалог.

Місто, яке вміє сміятися над собою, не може бути завойоване догмою.

д) Практичність як етика

Одеса – місто практичного мислення. Тут цінують:

- результат, а не гучні слова;
- вміння домовлятися;
- чесну угоду;

- здоровий глузд.

Ідеології приходять і йдуть. Практичність залишається.

3. Що ми визнаємо

Всю історію – без цензури

Одеса прожила 2500 років людської присутності та 231 рік як місто.

Ми визнаємо всі шари історії:

- античний грецький період (торгівля та відкритість);
- середньовіччя (транзит і шляхи);
- італійський період – Джинестра;
- литовський період – Кочубей;
- османський період – Хаджибей;
- російський імперський період – народження космополітичної Одеси;
- радянський період – індустріалізація, травми, культурна трансформація;
- український період – нова ідентичність і європейський вибір.

Кожен шар не скасовує попередній, а нашаровується на нього.

Травму ХХ століття

Перша половина ХХ століття стала катастрофою для Одеси:

- руйнування космополітичної тканини;
- революції та громадянська війна;
- голодомори;
- голокост (знищення єврейської громади);
- репресії;
- масова еміграція.

Це травма, яку неможливо забути. Але місто вижило не тому, що стерло пам'ять, а тому, що зуміло переродитися, зберігши свій дух.

Ми не маємо права на культурну амнезію.

Місце у світі

Одеса – українське місто за політичним вибором і цивілізаційною орієнтацією.

Наша українськість не суперечить багатонаціональності. Навпаки – вона її посилює. Одеса доводить, що Україна – це не етнічна фортеця, а європейський проєкт відкритості.

Одеса виконує унікальну роль:

- морські ворота України;
- точка з'єднання Європи, Чорномор'я та Середземномор'я;
- культурний і торгівельний хаб;
- доказ того, що складна ідентичність – це сила.

Одеса не замикається в собі. Вона завжди дивиться назовні.

4. Що ми зобов'язані захищати

Існують речі, без яких Одеса перестає бути Одесою. Вони не підлягають перегляду.

Заборонено назавжди:

- культурна ампутація – стирання будь-якого шару історії;
- спрощення ідентичності – зведення Одеси до однієї нації, мови чи епохи;
- руйнування історичної тканини – знищення архітектурної спадщини;
- закриття портової природи – перетворення міста на континентальну провінцію;
- заборона на іронію – насадження пафосу та ідеологічної серйозності;
- відмова від свободи – будь-які форми догматизму та нетерпимості;

Обов'язково завжди:

- багатомовність – одеська мова живе у змішанні;
- включення, а не виключення: «в Одесі всі свої»;
- повага до пам'яті – визнання всіх громад, усіх епох, усіх трагедій;
- зв'язок з морем – Одеса дивиться у світ;
- практичність – місто результату, а не декларацій;
- іронія – захист від фанатизму.

5. Наша відповідальність

Перед минулим

Ми визнаємо працю всіх поколінь, які створювали це місто. Ми не обнулюємо історію.

Перед сьогоднішнім

Ми підтримуємо місто в його випробуваннях. Ми не кидаємо Одесу у важкі часи.

Перед майбутнім

Ми зобов'язані передати місто наступним поколінням:

- не зруйнованим;
- не спрощеним;
- не роз'єднаним;
- зі збереженою пам'яттю;
- з живим духом;
- з відкритими воротами у світ.

Кожне покоління одеситів – це ланка у ланцюгу. Ми не маємо права бути поколінням, яке перервало цей ланцюг.

6. Моральна формула

Одеса – це місто, яке ми отримали в борг від минулого і зобов'язані передати майбутньому не ослабленим.

Одеса – це не будівлі та вулиці. Це спосіб мислення, який старший за будь-яку владу і сильніший за будь-який кордон.

Одеситом не можна народитися випадково. Одеситом можна лише стати – через прийняття складності, через повагу до історії, через іронію та свободу.

Ця хартія – фундамент діяльності Всесвітнього клубу одеситів.

Місія, бачення, принципи ВКО

Місія

Всесвітній клуб одеситів – це дім, який з'єднує одеситів усього світу.

Ми зберігаємо та розвиваємо дух Одеси, створюємо культурні проекти, підтримуємо таланти, вивчаємо історію та об'єднуємо

людей, для яких слово «Одеса» – це батьківщина, характер, стиль і доля.

Бачення

Одеса – світовий культурний центр Чорномор'я. Серце Чорного моря.

Місто, яке надихає, лікує, сміється, переживає, створює.

ВКО бачить себе міжнародним мостом між Одесою та мільйонами людей, пов'язаних з нею за народженням, пам'яттю чи любов'ю.

Цінності

Відкритість

Одеса об'єднує людей, а не розділяє.

Пам'ять

Ми зберігаємо спадщину міста – від архівів і книг до живих голосів та міських легенд.

Гумор

Іронія та самоіронія – не прикраса, а спосіб мислення одеситів.

Свобода думки

Одеса завжди була інтелектуальним портом і притулком для вільної думки.

Міжнародність

Багатомовність і мультикультурність – не проблема, а величезний ресурс.

Людяність

У центрі будь-якого проекту ВКО завжди стоїть жива людина, її гідність, її доля та її історія.

Наші принципи роботи

1. Ми служимо Одесі, а не владі

ВКО не належить жодній партії, режиму чи ідеології. Ми служимо місту – його пам'яті, його духу, його майбутньому.

2. Ми об'єднуємо, а не розділяємо

Одесити всіх національностей, мов, політичних поглядів, поколінь – усі мають знайти себе у клубі.

3. Ми робимо, а не декларуємо

Одеса – місто практичного мислення. Ми цінуємо результат, а не гучні слова.

4. Ми працюємо на тривалу перспективу

Ми не женемося за швидкими перемогами. Ми будемо на десятиліття.

5. Ми прозорі та чесні

Кожен проєкт, кожен долар, кожне рішення – публічні та зрозумілі.

Наші проєкти: що ми створили за 35 років

За три з половиною десятиліття Всесвітній клуб одеситів створив унікальну екосистему, якій немає аналогів у світі.

Видавництво ВКО

- газета «Всесвітні одеські новини» (з 1990 року) – 35 років безперервного виходу;
- альманах «Дерибасівська – Рішельєвська» (з 2000 року) – 98 випусків, рекорд довголіття некомерційного літературно-краєзнавчого видання;
- журнал «Фонтан» (з 1997 року) – 25 років щомісячного виходу;
- серія «Одеська бібліотека» – книги одеських класиків та сучасних авторів;
- серія «Новий одеський гумор».

Культурні платформи

- Літературний клуб «Зелена лампа» (з 2007 року);
- Джазовий клуб ВКО (з 2023 року);
- Клуб «Бесіда»: (1996-2017);
- Клуб «Кредо» (Коло однодумців);
- Галерея «Ліберті» (з 1993 року) – сотні виставок в стінах ВКО.

Цифрові проєкти

- Сайт odesitclub.org (з 2002 року) – 192 країни, 2,5 млн користувачів;
- «Одеса в нових пам'ятниках» (2004) – 4 мови;
- «Вони залишили слід в історії Одеси» (2010) – 1000 біографій;
- «Книжкова полиця клубу» – 922 найменування.

Меморіальні проєкти

- Пам'ятник Ісааку Бабелю (відкрито 4 вересня 2011 р.);
- Меморіальні дошки (Олеша, Костанді, Врубель, Пастернак);
- Звання «Почесний одесит» – 20+ лауреатів з 1994 року;

Міжнародна мережа

- 12+ філій та земляцтв (Нью-Йорк, Лос-Анджелес, Сідней, Ванкувер, Берлін, Тель-Авів, Таллінн та ін.);
- Віртуальне членство – 400+ осіб із 21 країни.

Стратегія 2026-2035: п'ять програм

Стратегію на наступні десять років побудовано навколо п'яти ключових програм.

Програма 1. Видавництво ВКО

Зберегти лідерство в одеських медіа та перейти в цифрову епоху. Цифрова трансформація газети, альманаху. Мобільний додаток, подкаст, електронні та аудіокниги. Мета – щоб одеське слово було доступне одеситам у будь-якій точці світу.

Програма 2. Одеська школа

Освіта та передача культурного коду. Онлайн-курси з історії, мови, гумору, архітектури, літератури та кіно, колекціонування тощо. Оновлена «Зелена лампа». Літні школи, сертифікація гідів, партнерства з університетами.

Програма 3. Глобальна мережа одеситів

Від розрізнених філій – до єдиної платформи «Odessa Global Network». Програма «Амбасадори Одеси» у 30+ містах світу. «Одеські дні» у містах діаспори.

Програма 4. «Odesa Forum»

Щорічна глобальна платформа – триденний захід в Одесі з гібридним форматом. Діагноз – рішення – зобов'язання.

Фото Олега Куцького

Програма 5. Цифрова пам'ять Одеси

Платформа пам'яті та ідентичності «Odesa Memory»: одеські історії, генеалогічний проєкт «Одеські сім'ї», віртуальні реконструкції зниклої Одеси, аудіоархів «Голоси Одеси».

Запрошення до розмови

Стратегія – документ живий. Її буде доповнено та скориговано. І ми хочемо, щоб у цьому процесі брали участь ви – наші читачі, члени клубу, одесити діаспори, партнери, всі, кому не байдуже.

Нам важливі ваші думки. Що у стратегії здається вам правильним? Що – суперечливим? Що ми пропустили? Які проєкти ви хотіли би бачити? Як ви могли б долучитися?

Ми запрошуємо до дискусії. Надсилайте ваші відгуки, пропозиції та ідеї:

odessitsclub@gmail.com

Повний текст проєкту стратегії доступний на сайті odesitclub.org. Там само – інформація про те, як стати членом оновленого клубу, як створити філію, як підтримати наші проєкти.

«Колишніх одеситів не буває!» – Михайло Жванецький

